

Skakkerudfjerdingen

Sagn og saga

Av Haakon Krogsrud

Med familiens tillatelse gjengir vi her en artikkel fra områdene lengst syd i Frogn som Haakon Krogsrud skrev i årboken Follominne 1967-1968. Illustrasjonene var ikke med i den opprinnelige artikkelen.

En «fjerding» er i denne sammenhengen en del - ikke nødvendigvis en fjerdepart - av et større hele, gjerne en gård som kan ha blitt lagt øde under svartedauden på 1300-tallet. «Rud» betyr som kjent «rydning», som regel i skogen. De fleste rud-gårdene ble ryddet i middelalderen, og de var gjerne oppkalt etter den første rydningsmannen. I så fall omfattet Skakkerudfjerdingen en del av et området hvor en gård ble ryddet av en mann som kanskje het Skak. Men Krogsrud mente at Skakkerud-navnet kunne ha en annen opprinnelse, nærmere bestemt i selve formen på landskapet. Vi kan tilføye at i så fall kan navnet ha kommet fra ordet «skakkr» som betyr «skjev» eller «skakk» på gammelnorsk. Og Haakon Krogsrud hadde mer å fortelle...

Skakkerudfjerdingen – navnet hører til blant de som er døde og glemt. Det er nå kun få mennesker som har hørt navnet eller vet hvor den ligger. Men det er navnet på den del av Ås hovedsogn som, etter at Drøbak kirke ble bygget, ble tillagt Frogn og utgjør Frogns sydligste del. Muligens er det denne operasjon som er årsaken til at navnet nu er fullstendig glemt.

Hva navnet skriver seg fra, vet vi ikke. Men får vi ikke følelse av at sagn og saga strømmer oss i møte

Haakon Krogsrud (1899-1978)
fotografert ca. 1970.
(Kilde: Asgjerd Wærnhus)

når vi hører fortellingen om mannen som engang for flere hundre år siden kom til den første rydningsmannen på Krogsrud og spurte om Skak var hjemme? «Nei», fikk han til svar, «Skak er ikke hjemme, men Krok er hjemme, og det kan vel gå ut på ett?». At Krok har levet, er sikkert nok. Gården han bygde og som bærer navn etter ham, er bevis for det. Men Skak – at det også skal ha levet en mann med det navn, og så framifrå at han skal ha gitt navn til et helt lite bygdelag er tvilsomt, men ikke utenkelig.

Ellers vil jeg heller tro at navnet skyldes selve strukturen på grenda.

Går vi opp i Haveråsen, ser vi de 5 Solberggårdene og 2 Krogsrudgårder på sletta under oss. Men hele sletta skakker mot øst, mot det lille vassdraget som øverst oppe kalles Linnestadbekken, lenger ned Solbergelva. Men kjært barn har mange navn, og Sigrid Undset har i sin roman om Olav Audunssøn kalt den for «Aurebekken». Og som den dikter hun var, kunne hun ikke seg fantasiens vinger og la Olav Audunssøn legge planer om å stanse fiendehær på vei mot Oslo i de ville juv i Aurebekkdalen.

Sigrid Undset har sikkert fra sin tid i Hvitsten kjennskap til, og

Her ved Sandmoen skal det ha vært en gammel militær ekserserplass, trolig fra 1600- eller tidlig på 1700-tallet. (Foto sommeren 2009: S. L.)

sannsynligvis også selv gått, den vei hun i tankene lot hertug Erik gå, nemlig den eldgamle vei som kommer fra Vestby inn i Frogn ved Solbergelvas nedre løp og går forbi Solberg søndre, over Røis, forbi den gamle bygdeborgen på Øirud nordre til Kolstad og videre innover. Hele veien ligger høgt og tørt på vannskillet mellom Oslofjorden og «Aurebekken». Den er rett og den er slett, og skiller seg på den måten fordelaktig ut fra mange av de veier som senere er anlagt.

De mange gravrøiser og -hauger og alle jordfunn herfra skal jeg ikke komme inn på. Det meste er registrert, så de vil ikke bli glemt. Men de beretninger som har levet på folkemunne i flere hundre år, bærer bud om hendelser som vi nok kan tvile på riktigheten av, men derfor må de ikke bli glemt. Det jeg først vil minne om er sagnet om at det skal ha vært «ekserseplass» og også stått slag på Sandmoen. Sandmoen ligger ca. 200 m vest for tidligere nevnte vei mellom Solberg søndre og Solbergelva.

En annen historie er beretningen om «Torvet» som ligger i skogen til Solberg øvre. Det er en liten slette på toppen av en stupbratt bakke som går mot nedre Kjepestaddam. De gamle fortalte at farmennene i eldre tider la sine skip i Kjepestadbukta, hvorfra de bar sine varer opp til Torvet. Her møtte så bøndene opp med sine varer og byttehandelen var i full gang.

Noen kritisk vurdering av disse

historiers troverdighet tør jeg ikke gi. Men ved et besøk i Geografisk Oppmåling kom jeg over et militærkart fra slutten av 1700-årene, og det jeg så på dette ble for meg en styrkelse i troen på overnevnte historiers vederheftighet. På kartet, målestokk 1:10.000 er ikke tømmerveier og stier inntegnet. Men derimot den tidligere nevnte vei og fra denne også en vei som går over Sandmoen til Kjepestad.

Når jeg nå skriver om vei, vil jeg gjøre det klart at det her ikke er tale om en bred, fin vei. Det gjelder her vei til øde og ubebodde steder i skogen. Men slik jeg minnes denne fra min

Gammel hulvei ved Sandmoen. Slike hulveier har en forsenket U-form på grunn av erosjon og lang tids ferdsel av folk og hester. (Foto: S. L.)

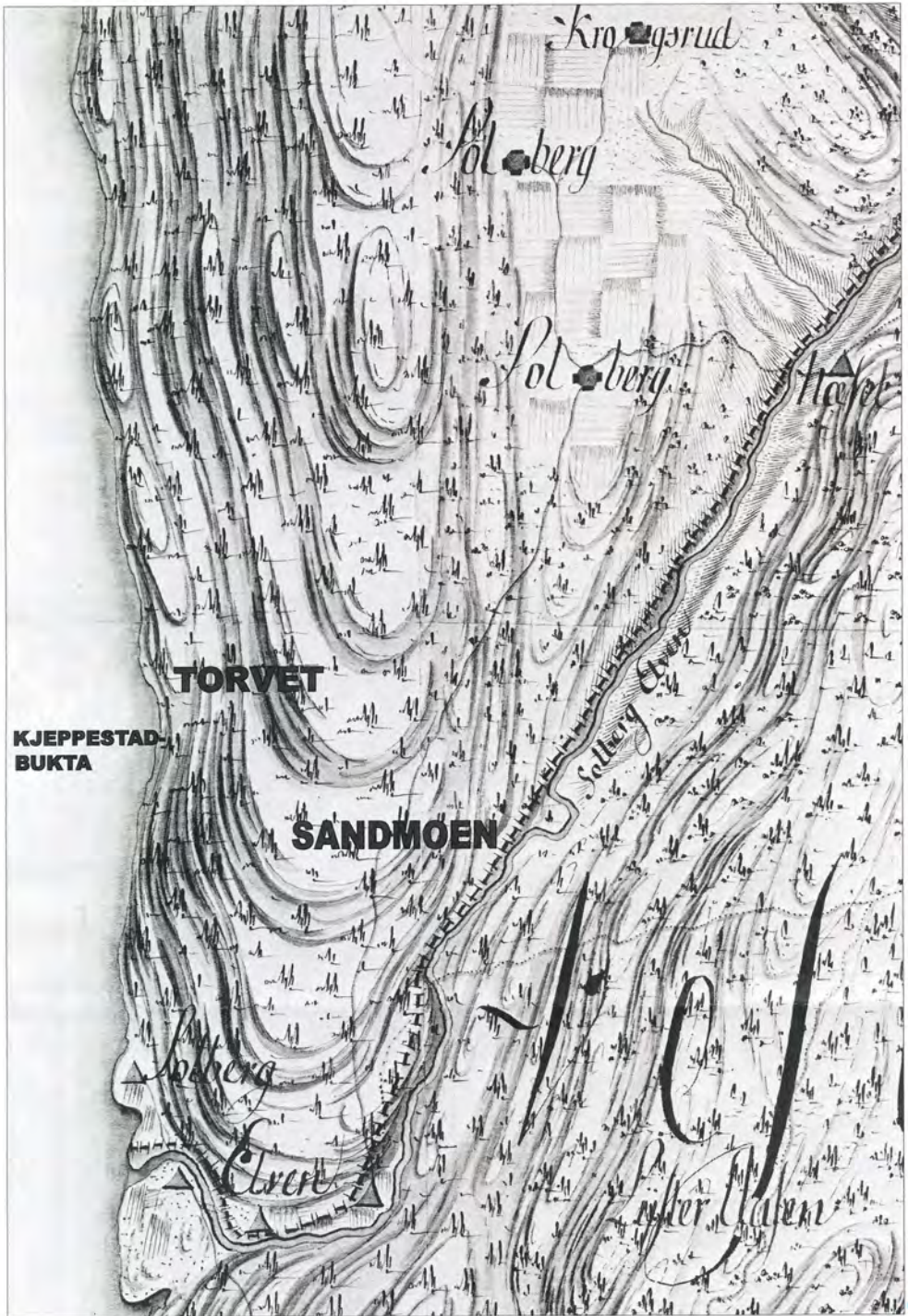

Gammel fortøyningsbolt ved Kjeppestadbukta, trolig fra iseksportens dager. (Foto: S. L.)

Til høyre utsnitt av kartet Mil 46 SV/4 fra 1799. Originalen er i målestokk 1:10.000 og utarbeidet av Ramm og Juell. Kilde: Statens kartverk. På kartet ser vi den omtalte veien fra Vestby over Solbergelvas nedre løp og nordover forbi søndre Solberg, men den mindre veien fra Sandmoen til Kjeppestad er ikke å se på dette kartet. Med tillatelse fra Statens kartverk har vi merket av Kjeppestadbukta, Torvet og Sandmoen på kartutsnittet

Torvet ovenfor Kjeppestadbukta er en liten slette i skogen. Her skal det ha vært en gammel markeds plass før Drøbak overtok handelsvirksomheten i området. Torvet var kanskje i bruk på 1500- og tidlig på 1600-tallet. (Foto: S. L.)

**KJEPPESTAD-
BUKTA**

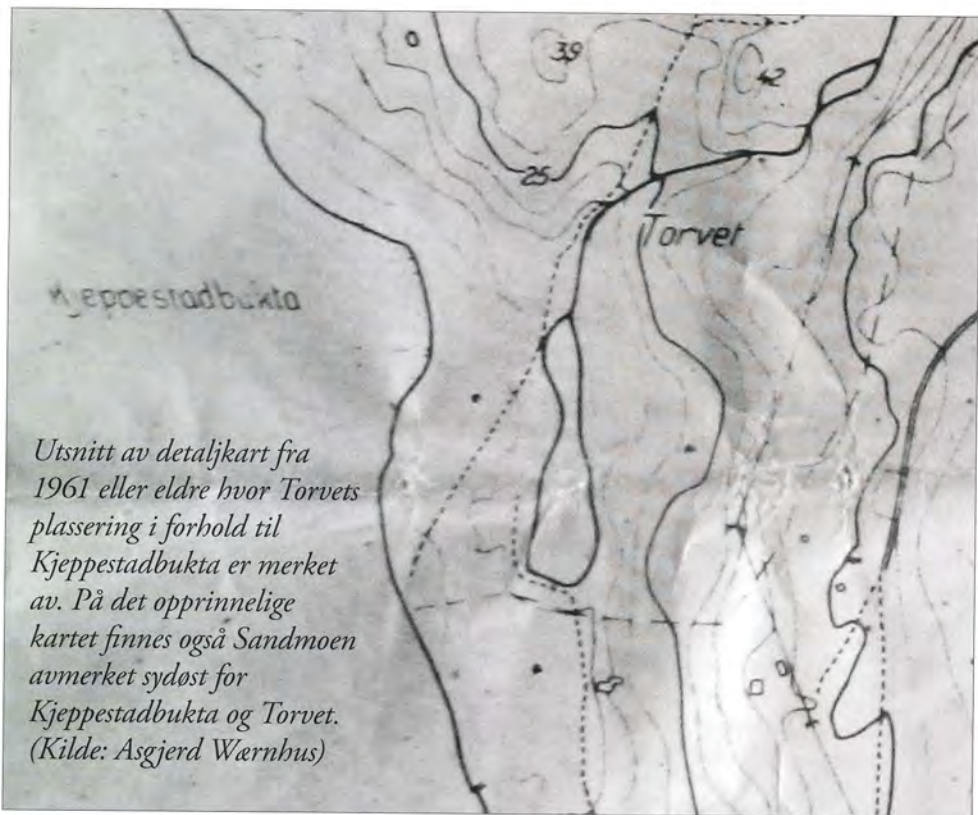
TORVET

SANDMOEN

ungdom, og som den ennå kan sees, var den bredere enn de alminnelige tømmerveier. Fram til Sandmoen var den kjørbar med vogn. Videre til Kjeppestad har det neppe vært annet enn ridevei eller vei for kjøring med slep. Da jeg på kartet fikk se denne veien, ble jeg meget overrasket, for i manns minne har det ikke gått vei fra Sandmoen til Kjeppestad. Konklusjonen på dette skulle da bli:

Det har i eldre tider gått vei kjørbar med vogn fram til den forment «ekserseplass» på Sandmoen. Derfra har det gått ridevei farbar med slep til markeds-plassen ved Kjeppestad.

Da senere Drøbak vokste fram som et laglig handelssted og også fikk fastboende kjøpmenn, ble markedet på Torvet overflødig. Etter at Torvet hadde utspilt sin rolle som handelssted, ble veien over Sandmoen til Kjeppestad ikke alene glemt, men på en liten strekning har den også forsvunnet så fullstendig at den i dag er vanskelig å finne igjen. Bare mellom Sandmoen og Børrebråten er den bevart. Men for 200 år siden var veien over Sandmoen til Kjeppestad så sterk at den ble inntegnet på de militære karter.

Utsnitt av detaljkart fra 1961 eller eldre hvor Torvets plassering i forhold til Kjeppestadbukta er merket av. På det opprinnelige kartet finnes også Sandmoen avmerket sydøst for Kjeppestadbukta og Torvet. (Kilde: Asgjerd Wærnhus)